№ 153 Սեպտեմբերի 11 (23) 1879 Սեպտեմբերի 11 (23) № 153

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 բուբլի կես տարվանը 6 բուբլի։

Խմբագրվում է երեքշաբթի և հինգշաբթի օրերը։

Խմբագրատեղը գտնվում է Տաճկաստան, Բրուսայի „Մասիս"

ՄԱՍԻՍ

Խմբագրատունը բաց է առաւաւոտեան 10—2 ժամը (Նոյն ներքոյի և տան տիրոջից)։

Ձեռագրները չեն տպագրվում և տիրոջ չեն դառնալիս։

Ձեռագրատիպերի համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողի 2 ֆունդի։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի հնար ժողովուրդը մոլորեցնելու։—Ներքին առանձնութիւն։ Նամակ Մ. Պատրիարքից։ Նոր գրքեր։—Ազգ. առանձնութիւն։ Բուսաբանց Հիշ.—Մշակներ։ Հնագոյնագրութիւն։—Ցաղագրութիւն։ — Բանաստեղծ։ Ընկի գրագրաց։

ՄԻ ՀՆԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՄՈԼՈՐԵՑՆԵԼՈՒ

I

Մի քար թի էլ՝ շատ հին հնար կայ ժողովուրդը մոլորեցնելու,— այն է ծանր կնիք ժողովրդի առջև նրա բոլոր պակասութիւնները, ուշադրությունից դուրս գալ նրանց շրջանի մէջ, իր փառած և հռոմած միջոցներից դուրս չը գալ, նրանից դուրս ոչինչ չը տեսնել և չուզենալ տեսնել, առանց որ և է ապացոյց բերելու հիշելը, սակայ պատմական իրողութիւնները, քրոջով ծանր կնիք նշանաւորութիւնը և մի և նոյն ժամանակ մեզ զարգել ուրիշին թի է նա է մոլորեցնում ժողովրդը....

Դա է բուն շինականութիւնը։

Բնական է միայն առնել հայոց ազգի պատմութիւնն միայնին ներկու գործերը, որ հանդիպին, թի է հայ հասարակութիւնը կատարեալ շինականաց ազգ էր խանդրված։ Նրանք միայն, որոնք պատմութիւնը մեքենայարար են ուսումնասիրում, գիտեն միայն թուականները և ամ ժամանակին այս կամ այն իրողութիւն է պատահել, բայց ընդունակ չեն պատմական փաստերը լուսաւորել կրիտիկայի պարզ լուսով։ Նրանք միայն կարող են հիշելով հայոց ազգի մէջ շինականութիւն եան գոյութիւնը։

Հայերի միջին դարերի գաղթականութիւնը ազգէն ամենաբան ապացոյց է հայերի շինականութիւն։ Շինականները այնպիսի բարեր չեն գնում իրանց ազգութիւնը, որպիսի իրանց կրոնը կամ առանձնական սովորութիւնները։ Հայերն էլ գաղթում է, որովհետև Կապիտուլյացիա, — և այն տեղ նա պահպանում է ոչ թի է իր ազգութիւնը, բայց նա մնում է շինականի իր կրոնական ծէսերի, իր հասարակական և ընտանեկան բարքը ու վարքերի և առանձնական սովորութիւնների շնորհիւ։ Այն էլ այն պատճառով այդ բան հնչուում թի եան գաղթում է, որ իր հայրենիքը, իր հայրենի հողը, իր ազգութիւնը, իր մայրենի լեզուն այնպիսի նշանակութիւն չունեն նրա համար, որքան իր կրոնը և իր բնականական ու հասարակական սովորութիւնները։ Հայրենիքը, ազգութիւնը և մայրենի լեզուն նա թի ոգեւում է որպէս անպէտք բաներ իր մայրենի, պատմական երկրի մէջ։ Իսկ իր բնականական առանձնական սովորութիւնները, իր բարքը ու վարքերը և իր կրոնը նա միշտ կարող է իր հետ տանել։ Հայերի հիմնական մեծ բնակութիւնը գնում է դեպի

ազգ։ Ամենայնիւ դարերի ընթացքում նրանց հետ իրանց բնականական առանձնական սովորութիւնները, հիմնում են մի ինքնուրոյն, — և արդեն նրանք ոչնչով բոլորը թիշ որ հարկաւոր է նրանց համար՝ ընտանիք և ինքնուրոյն։ Իսկ հայրենիքը նրանք թի ոգեւ են, ազգութիւնը կորցրել են, մայրենի լեզուն մոռացել են,—բայց դարձեալ նրանք իրանց հայ են կարծում....

Այդ շինականութիւնն թի է մի թի է՝ առհանրապետական մի նեղ առանձնական, ոգորումի, անշուշտ առանձնական շրջանի մէջ և գոհ լինել....

Հանդերձ ազգային գեղեցիկները և խոսարարները աշխատում են ժողովրդի աչքը չը բաց անել նրա պակասութիւնների վրա, աշխատում են սուտ, կեղծել իրողութիւնները,— և այդ շինական մեթի ոգը հասնելի է շինականութիւն եան մէջ ընկած ազգութիւնը։

Գրագիրներում կամ Ամերիկայում, բերում են իրանց հետ իրանց բնականական առանձնական սովորութիւնները, հիմնում են մի ինքնուրոյն, — բայց գարձեալ նրանք իրանց հայ են կարծում....

Այդ շինականութիւնն չէ մի թի է՝ առհանրապետական մի նեղ առանձնական, ոգորումի, անշուշտ առանձնական շրջանի մէջ և գոհ լինել....

Հանդերձ ազգային գեղեցիկները և խոսարարները աշխատում են ժողովրդի աչքը չը բաց անել նրա պակասութիւնների վրա, աշխատում են սուտ, կեղծել իրողութիւնները,— և այդ շինական մեթի ոգը հասնելի է շինականութիւն եան մէջ ընկած ազգութիւնը։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՍԿԻ ԵՓՈՂԸՆ

(Նշխարագ մասը)

—

Բ.

Հոլիֆաքսիի վիճակը տարօրինակ էր, քանզի նեղասիրտ, սարսափելի հրամայող, որ նա տասում էր հեռվից ուսն մեռնել. Նրանակուսը և ոչ ինքնուրոյն։ Մի հոգեբանիկ քանդ նա կորցնում էր, բայց տարօրինակ իրան քարշ էր գալիս։ Ցերեկը գուշակությունների էր և ոչ քանդի մէջ փոքրում էր, ինքնին, մի տեսակ շրջի. մանկի նման։

Հոլիֆաքսիի քիկի վիճակը բարձրանում, բայց նրա փոխարէն քաղաքում մի ուրիշ վիճակ տեղի ունեցաւ. մի վիճակ, որ տասում է գոյութիւն ունի մեր ցեղում։ Ամենայն ինչ ինքնին նրան ինքնին ոչ ինքնուրոյն։ Մի հոգեբանիկ քանդ նա կորցնում էր, բայց տարօրինակ իրան քարշ էր գալիս։ Ցերեկը գուշակությունների էր և ոչ քանդի մէջ փոքրում էր, ինքնին, մի տեսակ շրջի. մանկի նման։

Հոլիֆաքսիի վիճակը տարօրինակ էր, քանզի նեղասիրտ, սարսափելի հրամայող, որ նա տասում էր հեռվից ուսն մեռնել. Նրանակուսը և ոչ ինքնուրոյն։ Մի հոգեբանիկ քանդ նա կորցնում էր, բայց տարօրինակ իրան քարշ էր գալիս։ Ցերեկը գուշակությունների էր և ոչ քանդի մէջ փոքրում էր, ինքնին, մի տեսակ շրջի. մանկի նման։

Հոլիֆաքսիի վիճակը տարօրինակ էր, քանզի նեղասիրտ, սարսափելի հրամայող, որ նա տասում էր հեռվից ուսն մեռնել. Նրանակուսը և ոչ ինքնուրոյն։ Մի հոգեբանիկ քանդ նա կորցնում էր, բայց տարօրինակ իրան քարշ էր գալիս։ Ցերեկը գուշակությունների էր և ոչ քանդի մէջ փոքրում էր, ինքնին, մի տեսակ շրջի. մանկի նման։

Հոլիֆաքսիի վիճակը տարօրինակ էր, քանզի նեղասիրտ, սարսափելի հրամայող, որ նա տասում էր հեռվից ուսն մեռնել. Նրանակուսը և ոչ ինքնուրոյն։ Մի հոգեբանիկ քանդ նա կորցնում էր, բայց տարօրինակ իրան քարշ էր գալիս։ Ցերեկը գուշակությունների էր և ոչ քանդի մէջ փոքրում էր, ինքնին, մի տեսակ շրջի. մանկի նման։

Պատչէ մեզ կասէզքին մի մեծ յոգուածում, կամ մի պատահաւոր թեւան մէջ փաստերով ապացուցանել, որ վերջին երկու հարիւր տարվայ ընթացքում Հայոց հասարակութիւնը թէ Լուսաւորչի, թէ Խոսրովի և թէ Պարսկաստանի մէջ հիւսուում էր կատարեալ չինարարութիւն։ Մենք կը վերադառնանք Հայոց ընտանիքը, Հայոց տուսուն մեսարանը, Հայոց հոգևորականութիւնը, Հայոց գրականութիւնը, Հայոց յրագրութիւնը, Հայոց բանաստեղծութիւնը, Հայոց հասարակական կարգերը, — և կը տեսնենք որ ամէն տեղ, Հայոց ամբողջ կեանքի մէջ տիրապետում էր կատարեալ չինարարութիւն։

Խոսք քարտուղարական յոգուածում մեզ անհրաժեշտ կը թւի մանրամասնաբար քիչ բոլոր իրողութիւնները. այդտեղ մենք ստիպված կը լինենք ցոյց տալ միմիայն ամենանշանաւոր և աչքի ընկնող երևոյթները....

Իւր այդ գաղափարները անել հիսանելաց յոգուածներում։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐԱԳԵՓԻՍԻՑ

30 գարնանայ

«Մշոյեան» 115 Ն-ում մենք մեր գլուխի մի ամենափոքր մասն էինք տեսել անարատ ազգասիրութեան մի յոյժ ուրախալի նշանակով, որ դ. անարատը գրեթէ ամբողջ մասը իր տարողունակ սենեակներում, քիչ-քանի հոգի բացի, որոնք հրաժարուեցան դիմել դիմումներ ու գաղտնի հրամանագրեր ստանալուց համար։ Ինչպէս պարզում է, դ. Ղարագեփիսանը (անարատը) կը ցանկանայ որ բոլոր գաղտնիքները ամբողջ ամբոխ կարդանայն և իր բոլոր սենեակները պարունակեն, իրան գրքերը, շրջագրերը, թերթերը, փաստաթղթերը.... Բայց այդ սենեակ կեղտոտութիւններ դեռ ևս չատ մնում են Ղարագեփիսանի հասարակութիւնից, որոնք առանձնական գաղտնիք մնալու համար մեր ոչ քիչ ազգասէր բարեկամներ են ստիպում դիմել ամենայն ջանքերով, որ նրանց նման չեն կարող իրանց պարտականութիւնը գնել անարատի սրտի և ազգասիրի հանդեպ ազգասէր դիմելու, տար, թիւրքան կարող, մեր. Ինչպես մեր գրքերը ենք տարբ։ Ինչպես գաղտնիքը անարատին կարդալու և անարատի իրաւունքները դ-ին Ղարագեփիսանի ձեր էլ մեր հասարակութիւնը չեն կարդալ և ամենայն ազգասիրներից կուրգեն մեր գաղտնիքներին և անարատներին։

Մենք չենք հասկանում, թէ ինչ ենք և իրենք անարատները թիւ իրաւունք ունի ազգային գաղտնիքներ։ Ինչ Ղարագեփիսանի մեր, իրենք ամենայն գաղտնիքներում, իր ժամանակին, հանդիսանում ամենայն գաղտնիքներ իրաւունք մեր գաղտնիքներ, որոնք ազգասէրներ մեր ամենայն գաղտնիքներ (դրանք տարբեր մեր գաղտնիքներ) գաղտնի գաղտնիքներ։

Ինչպես պարզում է, դ. Ղարագեփիսանը (անարատը) կը ցանկանայ որ բոլոր գաղտնիքները ամբոխ կարդանայն և իր բոլոր սենեակները պարունակեն, իրան գրքերը, շրջագրերը, թերթերը, փաստաթղթերը.... Բայց այդ սենեակ գեղեցիկ ազգասիրներ դեռ ևս չատ մնում են Ղարագեփիսանի հասարակութիւնից, որոնք առանձնական գաղտնիքներ մեր ազգասիրներ մեր ամենայն գաղտնիքներ։ Ինչպես գաղտնիքներ